

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI

2020

KALOCSAI-SÁRKÖZ

ÉPÍTÉSZETI-TÁJEGYSÉGI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Impresszum

Készült a Lechner Tudásközpont megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

Kivonat a Kalocsai-Sárbköz Építészeti-Tájegységi Arculati Kézikönyv c. megalapozó tanulmányból.

Készítette:

A TARC Konzorcium megbízásából a MEGÉRTI Kft.

A kiadvány a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. védelme alatt áll.

5. rész:

A KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2016-00037 azonosító számú projekt keretében Építészeti-Tájegységi Arculati Kézikönyv készítése - Dél-Alföld

KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Olvasó!

Et reptat excedped utestiatio maximpore parchil est aut eost volliquate corrovitatur re am, teniendi doluoptam exceatemo eveliti nullorestiti senecessit, conesequae nulpa debet hil ipis ilicidebit, que am fuga. Et officii quantor eictotatur? Qui dolorem perovidus alic te sus eum idello offic tem nobis et quis magni tem utemqui se de sam, aut fugiatur, simillabo. Soluoptam ducipsu sandae ea conse-ni dolestist et que eaque se ped eum venitis moloribusa volores nonsequia consers pitemporem ex enimi, consequi officitat ut vorehenis dolupta tempor acimus in elicit aut es mod quas cusam reius sanditatia cusae ea essitem. Liquatium consero con cus alis quodiaes moluoptatia ipsantusam et rerorat restis aut labo. Nam asit plabori bustotatem. Nam si voluptatur aboribus molenimaxim aut latur simus am ilitem. Itatem. Ciis moloria qui nus enitate quae perum imperum resedis qui autendit evello conempo restrum fuga. Aximusda cus secusan dicas comnime nihiligname earum rem quiam eum quatem aut volor rehent lam quisquis consedi temporatur ad moditamet offic te nusant et od ut autatur alit laboriam, sit moluoptaes qui odi distendi sinverovid qui nosandis dolorem as sit moluoptaes qui odi distendi sinverovid qui nosandis dolorem as

Fülekzy Zsolt

építészeti és építésügyi helyettes államtitkár

A KALOCSAI-SÁRKÖZ
NAPJAINKBAN

A KALOCSAI-SÁRKÖZ

A
Kalocsai-Sárköz
települései

A Kalocsai-Sárköz mint tájegység mozaikos építészeti arculattal rendelkezik. Ezt alapvetően meghatározzák a korábbi, tájegységre jellemző gazdálkodási hagyományok, kiemelten a zöldségtermesztés, a szőlészet-borászat, illetve a halászat, valamint az ezek révén felhalmozott vagyonnal való gazdálkodás.

A térség életében Kalocsa, mint egyházi és világi központ, ehhez illeszkedő emblematikus és értékes épületállománya, valamint gazdasági és térszervező szerepe mindig fontos szerepet töltött be.

Jelen Építészeti Tájegységi Arculati Kézikönyv a Kalocsai-Sárközre készült, a tájegységbe sorolt 18 szomszédos település építészeti jellemzőit veszi górcső alá, azaz a Bátya, Drágszél, Dunapataj, Dunaszentbenedek, Dusnok, Fajszt, Foktő, Géderlak, Hajós, Harta, Homokmégy, Kalocsa, Miske, Ordas, Öregcsertő, Szakmár, Uszód és Újtelek települési körre terjed ki.

A Kalocsai-Sárköz a Duna bal partján, a Solti-síkságtól délre, a folyó és a Duna-völgyi főcsatorna közé szoruló, mély fekvésű, egykor vízjárta térség. Keleti és délkeleti határa domborzat szempontjából szemmel is jól érzékelhető, hiszen a Kalocsai-Sárköz gyakorlatilag teljesen sík, keletről viszont a Duna-Tisza közti homokhátság, délkeletről az Illancs halmi ölelik körbe. Északi határa átmenetes, a Szelidi-tó és azt övező rétek határolják el a Solti-síkságtól. Délen a Duna mentén egészen Bajáig elnyúlik, de a kalocsai járáshatáron túl eső sárközi települések (Érsekcsanak, Nemesnádudvar, Sükösd) lakott részei már a Duna-völgyi főcsatorna túloldalán, az Illancs tövében fekszenek.

A tájegység települései közül a járásszékhely, Kalocsa a legnépesebb (több mint 15 ezer lakos), míg Drágszél, Ordas és Újtelek lakosság száma az 500 főt sem éri el.

Városi jogállással Kalocsa és Hajós rendelkezik.

A KALOCSAI-SÁRKÖZ BEMUTATÁSA

A Kalocsai-Sárköz egyaránt értelmezhető földrajzi, történeti és részben néprajzi egységként is. Földrajzi értelemben a Duna, valamint a Homokhátság előterében hajdan elterült hatalmas mocsár – az ún. Örjeg – közti térség. Történeti értelemben az egykori kalocsai érseki uradalom területe képezi a mai Kalocsai-Sárközt. Néprajzi szempontból meglehetősen változatos térségről beszélhetünk, amelyen belül a híres kalocsai motívumkincs Kalocsa környékére, magára a városra és egykori szállásterületeire jellemző.

A
Kalocsai- Sárköz
természeti értékei

Nagy a felelősség a tájegység jövőjének formálásában!

Fontos megfogalmazni a fenntartható tájhasználat és tájképi arculat irányait, tudván, hogy ezt a külső gazdasági hatások erőteljesen befolyásolják.

Meg kell őrizni, be kell mutatni a Kalocsai-Sárköz egyedi építészeti, táji és kulturális értékeit. Ezek a tájegység egyik fontos jövőbeli gazdasági alapját jelentő turisztikai ágazat alapját is jelentik, ahol a bor-, a zárandok- és a falusi turizmus egyaránt fontos szerepet játszik.

A SÁRKÖZI TÁJ

A Kalocsai-Sárköz képe napjainkban meglehetősen homogén, ugyanakkor éppen a végtelen síkság, a hatalmas szántóföldek, a tág égbolt teremtenek időtlen, fenséges hangulatot e tájban. A végtelenség érzetét a templomok messziről felsejlő tornyai mellett a kisebb-nagyobb erdőfoltok és az út menti fasorok törik meg. Az erdők – az ártéri növényzetet leszámítva – többnyire kis kiterjedésűek. Az út menti fasorok közül kiemelkedik a Kalocsáról a Meszesi Dunapartra vezető, több kilométer hosszú, impozáns látványt nyújtó jegenyefasor.

VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A térség természeti-táji értékekben igen gazdag, amelyek közül kiemelkednek a leghigorúbb védelem alá eső országos jelentőségű védett természeti területek: a Szelidi-tó, Miklapusztá, a Császártöltési Vörös-mocsár, a Hajósi-kaszáló és löszpartok és a Hajósi Homokpusztá természetvédelmi terület. A terület legmeghatározóbb táji eleme a Duna, part menti sávja európai védettséget élvező Natura 2000 terület, s a Nemzeti ökológiai hálózat része. A természetvédelmi törvény védelme alatt állnak a lápok, a szikes tavak és a földvárak.

*A
Kalocsai-Sárközi
gyalogos
túraútvonalai*

A TELEPÜLÉSKÉP

A települések térszerveződését a vízfolyások, az átmenő főutak, a nagy, sík felületek határozzák meg. A települések közötti hierarchikus kapcsolatok és az egykori fejlődés nemcsak a települések egymás közötti viszonyát, hanem funkciógazdságukat, s így arculatukat is befolyásolta. Mindez a településen belüli közterek, zöldterületek kialakításában, használatában is érvényesül.

A hagyományos sárközi településképet leginkább a települések szerkezete és a kisebb számban megmaradt 1945 előtti házak határozzák meg. Részben a korábbi anyaghasználat (vályog, nád stb.), részben a növekvő egyéni jövedelmek és a változó igények miatt az 1960-70-es évektől a települések épületállománya számottevően megújult, a településkép jelentősen megváltozott. Ugyanakkor a települések egykori belső területei máig őrzik azokat az értékes épületeket, építészeti részleteket, közösségi tereket melyek megőrzése, jövőbeli hasznosítása komoly felelősség.

Az egyes településeken megjelennek olyan egyedi vonások, melyek valamelyest megkülönböztetik őket a többi sárközi településtől (pl. anyaghasználat, a vizekkel, környezettel való kapcsolatrendszer, gazdasági alapok), de emellett nagyon sok hasonlóság is felfedezhető köztük, mely a sárközi identitásnak is része, alapja.

A KEZDETEK

A tájegység mocsaras, előntéssel fenyegetett jellege nem kedvezett a megtelepedésnek. A környező lápok azonban védelmet is jelentettek, s a vízjárta laposokból kiemelkedő háta alkalmasak voltak települések létrehozására. Kalocsa a Duna-Tisza köze legősibb városa: Szent István király 1002-ben itt hozta létre az ország második – és e helyezését jelentőség tekintetében máig őrző – érsekségét.

GAZDÁLKODÁS

A falvakban a lakóépületek a magasabb térszíneken, a gazdasági épületek az alacsonyabb, veszélyeztetettebb területeken kaptak helyet. A településeket kisebb, növénytermesztésre használt parcelák és legeltetésre hasznosított tágas rétek vették körül. Az ár- és belvízmentes térségek szűkösségére vezethető vissza a tájképet a közelmúltig meghatározó kertgazdálkodás elterjedése is.

NEMZETISÉGEK

A török hódoltság során a települések többsége megszűnt, csak a Duna fő ágának partján, a magasabb, védettebb helyen megtelepült egy-két utcás falvak maradtak fenn. A Kalocsai-Sárközbe új lakók érkeztek, így a tájegység etnikai és vallási szempontból változatos lett. A római katolikus vallású magyarok, az ún. poták Kalocsa környékét a városi jobbagság „kirajzása” révén népesítették be. A Duna melléki falvak nagy részében a magyar lakosság református vallásúvá lett. A Kalocsai Érsekség, mint a környékbeli földesúri hatalom nagyarányú betelepítési folyamatot indított el: Miske térségében római katolikus szlovákok, Hajóson németek, Hartán evangélikus és református németek telepedtek le. Sajátos színfolt Bátya és Dusnok önmagát rácnak nevező, ugyanakkor római katolikus vallása miatt vélhetően horvát eredetű lakossága, amely délről északra vándorolva érkezett a Kalocsai-Sárköz területére. Kalocsán és Dunapatajon nagyszámú zsidó lakosság telepedett le.

SZÁLLÁSOK

Kalocsa környékén, a mocsaras területekből kiemelkedő ún. gö-röndökön a férfiak nyári munkák alatti tartózkodására és az állatok átteleltetésére szállásokat hoztak létre. Később az asszonyok és gyermekek is egyre hosszabb időt töltöttek el itt, s téltre is maradtak. Az eleinte egyutcás, vagy tömbszerűen csoportosuló épületekből álló, egymástól egy-két kilométer távolságra elhelyezkedő kis települések a XIX. század folyamán önállósodtak és átalakultak: az új építésű házak már egymás mellé tömörültek, kis kápolnákat, haranglábakat emeltek, s a települések zárt falusi karakterűvé váltak.

A VÍZRENDEZÉS

A jórészt XIX. században lezajló, de a XX. század közepéig elhúzódó folyószabályozási és vízlecsapolási munkálatok eredményeként Kalocsa környékén a Duna 70 km-rel rövidebb lett, jelentősen gyorsítva az árvizek levonulását. A belső területek vizeinek lecsapolása a meglévő vízhalózat egyes elemeit (pl. Vajas) is integráló csatornahálózat kialakításával valósult meg, amely a Duna-völgyi Főcsatorna megépítésével vált teljeskörűvé. Mindez átalakította a táj képét, egyre több földterületet vontak művelés alá, a mocsarak, rétek helyét jórészt nagytáblás szántóföldek váltották fel. A térségben több Duna-morotva (pl. Szelidi-tó) megmaradt.

AZ ELMARADT IPARI FORRADALOM

A XIX. század második felében Kalocsa kimaradt a gazdasági fellendülésből, a város későn, mindössze egy szárnyvonal révén kapcsolódott be a vasúthálózatba. Az 1970-es évekig a Duna menti falvak kikötőinek, mint a térség kapuinak a szerepe ezért is maradt jelentős: innen vitték a fővárosi piacra a megtermelt zöldségeket. Jelentősebb ipari termelés csak az 1960-as évektől jelent meg, de a térség hagyományos agrártáj maradt. A táj a nagytáblás szántóföldi művelés elterjedésének hatására veszített egyediségéből: az akadályozó tényezőnek bizonyult korábbi vízfolyások menti fasávok, mezsgyék eltűntek, erősítve a táj látványának egyhangúságát.

NAPJAINKIG

A termelőszövetkezeti rendszer a háztáji gazdálkodással kiegészülve az 1970-es évektől stabil megélhetést biztosított. Ez számottevő magánházépítéseket eredményezett: átfórmálva, „modernizálva” a települések arculatát. Számos településen új negyedek jöttek létre, Kalocsán lakótelepek épültek. Megnőtt az idegenforgalom szerepe: előbb üdülőterületek létesültek, ma pedig gyalogos- és kerékpáros útvonalak épülnek ki. A térség életében jelentős szerepet betöltő katonaság az elmúlt évtizedben háttérbe szorult, területei alulhasznosítottak. Az iparosodás továbbra is alacsony szintű.

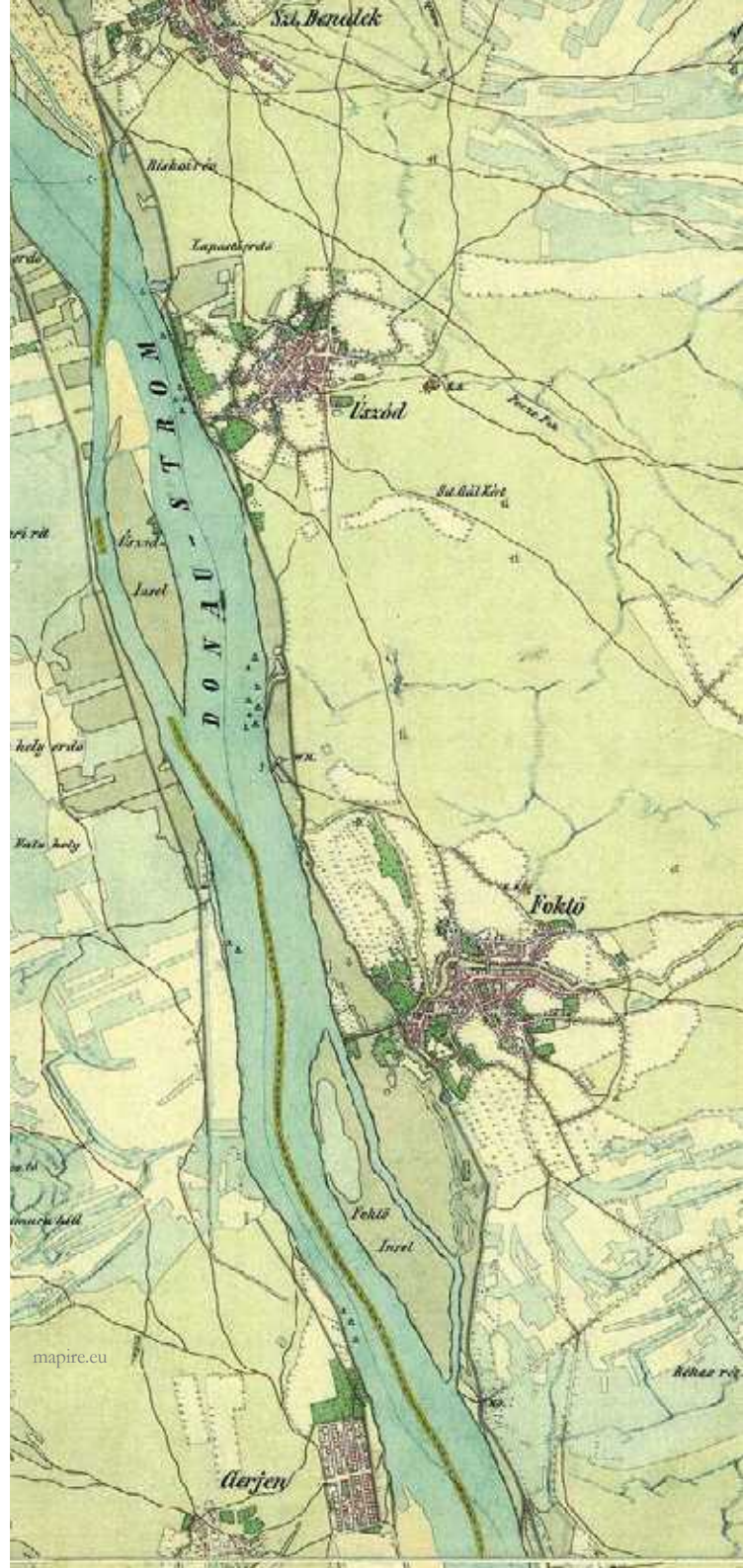

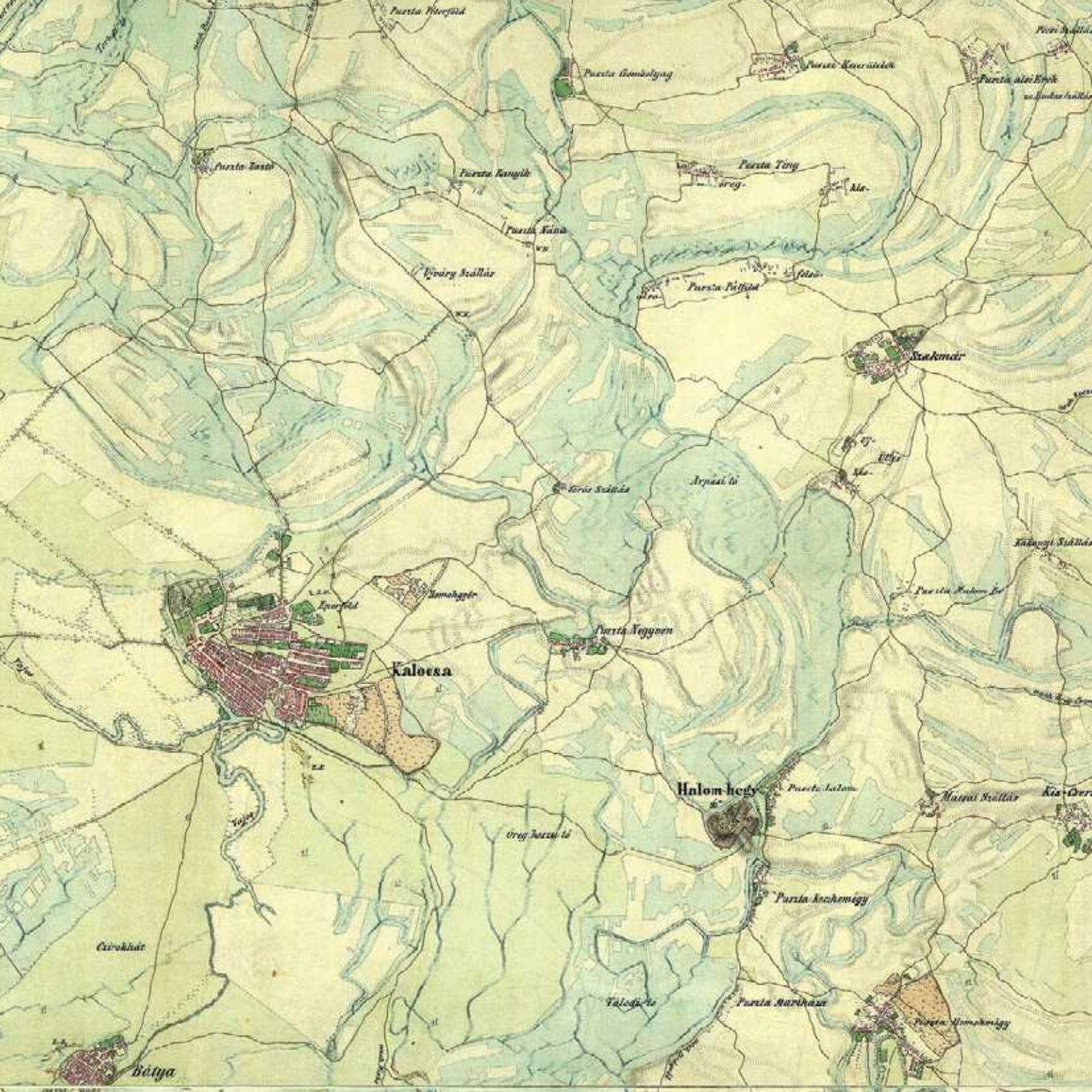
A TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVEK ÚTMUTATÁSAI

A Kalocsai-Sárköz jelenlegi tájkarakterét a 2017-ben készült Településképi Arculati Kézikönyvek foglalják össze. A fejezetben összegezzük a tájegység szempontjából meghatározó karakterterületekre vonatkozó ajánlásokat.

A Településképi Arculati Kézikönyvek is nagy hangsúlyt helyeztek a települések fekvéséből, történeti fejlődéséből, az elsősorban ezek alapján történő szerkezeti változásokból táplálkozó arculati elemek vizsgálatára, s ezeknek a jövőbeli fejlesztések, felújítások során történő figyelembevételére. A Településképi Arculati Kézikönyvek mindezeket a szempontokat a meghatározó karakterrel rendelkező területek vonatkozásában fogalmazták meg. Mindezek alapján tájegységi szinten összegezhető az az gondolatok, amelyek a települések mindegyikére, vagy döntő többségére a települések részéről megjelentek, s a jövőépítés során az egész tájegység vonatkozásában érvényesíthetők.

A
Kalocsai-Sárköz
képe hajdanán
(19. század)

Puszta Püspökfalva

Puszta Árnasolgyás

Puszta Keresztút

Puszta Alsó-Ersek

Puszta János

Puszta Farkas

Puszta Tény

Puszta Náná

Vörösvölgy Skállás

Puszta Pálfi

Skalmár

Vörösvölgy Skállás

Arnyás-tó

Ipolyföld

Somogyvár

Puszta Végnyen

Kalocsa

Puszta Kármán

Halmahégy

Puszta Halmahégy

Mátyás Skállás

Vörösvölgy Skállás

Puszta Kesztemény

Csörögskálás

Váladó-tó

Puszta Maribánya

Puszta Árnasolgyás

Bácska

ÉPÜLET A TÁJBAN - TÁJBAN GONDOLKODVA

Egy új épület nem csak a településképet formálja, hanem a településsel együtt annak tájképi megjelenését is befolyásolja. A harmonikus településképhez tehát az épületek „öltözéke” és az épület homlokzatának „arca” is hozzátartozik. Melyek azok a szempontok, amelyek betartásával a saját igényeinknek megfelelő, de a táji-települési környezetbe illeszthető épületet álmodhatunk meg magunknak?

Ne feledjük, hogy az általunk megálmodott lakóház nem önmagában fog létezni: a tájnak, a településnek szerves része, az utcaképnek meghatározó eleme lesz!

Ne emeljük vagy süllyesszük a terepszintet indokolatlan mértékben, hogy a ház ne szakadjon el a környezetétől!

Ha az épületünk optimális tájolására nincs lehetőség, akkor az árnyékolást oldjuk meg egy-egy lombhullató fa telepítésével: ez nyáron hűsít, télen pedig átengedi a napfényt.

Az épület és a melléképületek elhelyezésénél törekedjünk arra, hogy ne aprózdjon fel a telek, maradjon nagy, egybefüggő zöldfelület, amely nemcsak a vízelvezetést segíti, de így a talaj hőmérsékletét is jelentősen csökkenthetjük!

A HELY

Ha lehetőségünk van rá, az életmódunknak, stílusunknak megfelelően válasszuk meg a környéket, ahol lakni szeretnénk.

A környékhez, a tájhoz alakítsuk új házunkat, vagy ha régi házat vásárolunk, fontoljuk meg, milyen módon lehet megőrizni annak értékeit a felújítás során, hogy az utcakép, a hely szelleme ne csorbuljon. A ház esztétikus kialakítása azért is fontos, mert a látványban osztozik az utca, a környék. Törekedjünk az egyszerűsége, természetesen a legjobb műszaki megoldásokkal.

TÁJOLÁS

A tájolással javíthatjuk otthonunk energiahatékonyságát, komfortérzetét. A terek megtervezésekor vegyük figyelembe az uralkodó szélirányt és a benapozást. A benapozás-árnyékolás jótékony hatásainak érvényesítése érdekében fontos szerepet játszik a növényzet, amely felfogja a kedvezőtlen szelet, segíti a párolgást és gátolja a talaj kiszáradását. A hűtésre fordított energia csökkenthető a ház árnyékolásával, amely növényzet telepítésével, tornác, fedett terasz, pergola stb. kialakításával is elérhető. Vegyük figyelembe a szomszéd telek beépítését is, annak árnyékoló, kilátást befolyásoló tényezőit és az esetleges áthallást, átlátást.

TELEPÍTÉS

Az épület elhelyezésénél egyúttal a melléképületeket és kertünket is meghatározzuk. Fontos, hogy a keletkező tereket szerves egységként kezeljük.

MELLÉKÉPÜLETEK

A melléképületek elhelyezésénél előnyös, ha azok a lakóépületek mögött kapnak helyet. Garázs építésénél is ügyeljünk arra, hogy épületünk arcát ne a garázskapu határozza meg.

SZÍN- ÉS ANYAGHASZNÁLAT

Az épület külső megjelenésében elsősorban természetes, szépen öregedő anyagokat alkalmazzunk!

A színek tekintetében a fehér, tört fehér, a homok- és agyagszín, a pasztell földszínek, valamint természetes építőanyagok esetén azok természetes színei javasoltak.

Ajánlatos a lábazatot elkülöníteni más anyag- vagy színhasználattal, aminek célja a homlokzat egyszínűségének megtörése.

A tetőhéjalás során részesítsük előnyben a terrakotta vörös színt és árnyalatait, a sík égetett cserepet.

MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

A napelemek, napkollektorok kihelyezése egyre gyakoribb. Az utcakép védelmében az utcafronttól a lehető legtávolabb, például a hátsókerti tetőfelületen célszerű elhelyezni ezeket, amennyiben az a hatékonyságot nem rontja. Javasolt a paneleket egy tömbben tartani, a lépcsőzés és az ugráló vonalvezetés megbontja a tető egy-séges, nyugodt látványát. A paneleket ne döntsük meg semmilyen irányban, maradjanak a tetősíkban.

Az utcai homlokzatra ne helyezzünk parabolaantennát, légkondicionáló berendezés külső egységét, s a közművezetékét se közterületről látható módon helyezzük el, mivel ezek megbontják a homlokzat egységét.

TERMÉSZETKÖZELI TERÜLETEK

A Kalocsai-Sárköz alapvetően sík, hatalmas területeit meghatározó mezőgazdasági területeket csak kisebb erdősávok, erdőfoltok tagolják. Nagyobb összefüggő erdőségek csak Dusnok, Harta és Hajós határában találhatóak.

A tájegység peremén számottevő területet foglalnak el a természetközeli területek, amelyek különböző szintű védelemben részesülnek (Natura2000, Természetvédelmi terület stb.).

Védetté nyilvánított természetvédelmi területen bármilyen tevékenység folytatása, épületek, építmények, létesítmények elhelyezése csak a természetvédelmi hatóság hozzájárulásával történhet.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMÉK

- A természetes mélyvonulatok jelentős része természeti területként nyilvánított vizes élőhely.
- A tájegység legkiemelkedőbb természetközeli része a gátak közé szorított védett Duna-ártér, amelynek területén jelentős természeti értéket képviselő növénytakasok találhatók.
- A Kalocsai-Sárköz területét csak igen kis területét fedik erdők, védett erdők.
- A természeti értékek mellett a turisztikai infrastruktúra kiszolgáló elemei (pl. pihenők, túraútvonalak stb.) is megjelennek.
- Az erdőterületek kultúrtörténeti értéke is jelentős.

FŐBB JAVASLATOK

- Fokozott körütekintéssel kell minden beavatkozást megvalósítani.
- Kiemelt cél a beépítetlen jelleg megtartása, a tájhasználat és területhasználat hosszú távú megőrzése.
- Épületet csak indokolt esetben helyezünk el, s csak ott, ahol jogszabály nem tiltja.
- Ökológiai cél a meglévő tájidegen fajok visszaszorítása, őshonos növényzettel való fokozatos átalakítása.

MEZŐGAZDASÁGI TERÜLET

A Kalocsai-Sárköz hagyományos agrártáj, a lecsapolások következtében az eredetileg meghatározó legelő- és kaszálócélu hasznosítást fokozatosan a szántóföldi tájhasználat váltotta fel, s ma is ez az uralkodó. A Kalocsai-Sárközben a tanyák nem jellemzőek, a külterületi beépítés a majorságokban van.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMOK

- A Kalocsai-Sárköz hagyományosan Magyarország kertje.
- A meghatározó tájformáló elemek a végtelenbe nyúló szántók, kertgazdaságok, gyümölcsösök.
- A gyepterületek jellemzően a vízfolyásokhoz, szegélyekhez kapcsolódnak
- A növénytermesztés, állattenyésztés, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és tárolás építményei is megjelennek a tájban

FŐBB JAVASLATOK

- Törekedni kell a helyi tájhasználatra jellemző művelési ágak megtartására és fejlesztésére, a hagyományos tájszerkezet megőrzésére, visszaállítására (pl. kertek, gyümölcsösök).
- A tájképileg meghatározó területeken a térség kialakult képének, táji jellegzetességének megtartását, a kilátás- és rálátásvédelmet szem előtt kell tartani.
- A többszintes, túl magas épületekkel szemben a földszintes épületkialakítás javasolt.
- Törekedjünk a természetes szín- és anyaghasználat alkalmazására (fehér és pasztellszínek).
- A mezőgazdasági utak, patakok mentén, művelési táblák határain ajánlott mezővédő erdősávok, tájfásítás, mezsgyék telepítése.

SZŐLŐMŰVELÉS TERÜLETEI

A Kalocsai-Sárköz térségében a szőlők kevésbé határozták meg a térség arculatát, de a tájegység déli peremvidékén éppen az Illancs-ra felkapaszkodó szőlők és a jellegzetes pincefalvak, présházák a legfontosabb karaktert alkotják. A hajósi pincefalu nemzetközi hírű, a Hajós-Bajai borvidék történelmi borvidékünk. A falutól 3 km-re, a Duna menti löszhátra felfutó pincefalu hangulatát a kacsaringós utcák, az apró présházák és a boltíves, téglával kirakott pincék határozzák meg, melyek egyre jobban felkészülnek a vendégfogadásra is, sőt új fogaadók is épültek. Hajós Magyarországon az elsők között lett a „Szőlő és bor nemzetközi városa”.

Hajós mellett kisebb területen szőlőművelés folyik Dunapatajon és Hartán.

A művelés és építés egységét még együtt felmutató szőlőterületeken a történelmi táj megőrzése, annak természeti és kulturális jelentősége miatt idegenforgalmi és gazdasági érték. Ugyanakkor a tájfenntartás mellett fontos a szőlőművelő életforma fenntartása, a génmegőrzés és az ismeretterjesztés is.

A látványvédelem – amelyben minden tájelem együtt megjelenik – kiemelt fontosságú.

A szőlőknél javasolt a területek beépítetlen jellegének megtartása a már kialakult és értéket képviselő építmények karakterének megóvása mellett. Példaértékű a közelmúltban épített, felújított pincék, présházák igényes, kulturált megformálása.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMÉK

- A világon egyedülálló, 24 szabályos utcából és 1200 pincéből álló hajósi pincefalu.
- Szőlőültetvények.
- A présházák, pincék mellett gyakori a diófa és más csonthéjasok, melyek a pince árnyékolását is szolgálják.
- Birtokközpontok is létesültek, ahol az egyedi formák is megjelennek, tömegük is nagyobb.

FŐBB JAVASLATOK

- A szőlők területén a tájba illő, anyaghasználatában és formaképzésében a hagyományos népi építészeti értékeit felmutató, tömegében egyszerűsre törekvő épületek építése javasolt.
- Meglévő épületek felújításánál őrizzük meg a pincefalak és homlokzatok formai kialakítását, arányait, a szokásos anyaghasználatot, a pincék bejárata közötti távolságot, a régi nyílászárókat.
- Új présház építésénél törekedjünk a meglévő, kialakult beépítés megtartására. Kerüljük a tájidegen anyaghasználatot, ne térjünk el a pincesoron jellemző épületmagasságtól, tetőhajlásszögtől, homlokzati megjelenéstől
- Új nyílászárókat a bejárat magasságvonalához illesztve, egyenes záródással alakítsunk ki, az eredeti, illetve a szomszédos, hagyományosan kialakított présházák nyílásrendjének alkalmazásával. Az utcai homlokzaton a spalettát vagy zsalugátért a nyílászáróval megegyező színben alakítsuk ki.
- Javasolt vakolatszín a fehér és a természetes színek.
- A pincék közötti teresedésekben dió, cseresznye ültetése javasolt.

ÜDÜLŐTERÜLET

A Kalocsai-Sárközben sok évtizeddel ezelőtt kezdődött az üdülési, pihenési célt szolgáló zártkertek megjelenése. Ennek máig legjelentősebb, országszerte ismert szimbóluma, a Szelidi-tó partja, de más településeken is létrejttek - különösen a vízpartokhoz közel – üdülőterületek (a Duna mentén a Kalocsa-Meszési üdülő és az ezzel határos foktői kiskertek; a hartai Nagykékesi kopolya). Az üdülőterületeken általában vikendházak, stégek tarkítják a tájat. A zártkertek épületállománya mára lassan átalakul üdülőépületekké.

Az üdülőterületek karaktere, a beépítés, az épületek építészeti megjelenése igen változatos. Ezeket a karakterterületeket elsősorban fekvésük, funkciójuk, a jelentős zöldterület-használat kapcsolja össze.

A zártkerti gazdálkodás jelentősége mára lecsökkent, megkezdődött e területek képeinek átalakulása. A népességcsökkenés, az előregedés, a szabadidőeltöltés változásának folyamatai miatt a zártkertek arculata megváltozott. A gazdálkodás szerepe lecsökkent, egyre több a kisebb gondozást igénylő „díszkert”, megnőtt az elhagyott, vagy nem kellően karbantartott kertek aránya, miközben megjelent a tartós életvitel folytatása egyes házakban.

A Duna menti települések közvetlen part menti területei sok esetben kihasználatlanok, néhány pad és füves terület, esetleg egy-egy étterem kivételével igazából funkció nélküliek. A Duna ma kiaknázatlan lehetőségek sorát rejtje magában.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMEEK

- A vízfelületek, a természeti környezet a meghatározó táji elem és a fő rendező elv.
- Az épületek gyakran sűrűn fásított, cserjékkel benőtt területen vannak, változatos tájképet eredményeznek.
- A legjellemzőbb üdülőterületi épülettípus a kis méretű telkeken épült, jellemzően előkertes hétvégi ház.
- Elszórtan, de megjelentek a nagyobb tömegű, többszintes épületek is, különösen a Szelidi-tónál.

FŐBB JAVASLATOK

- Új épület elhelyezése, meglévők bővítése esetén az épületek egymáshoz igazodjanak, jó ütemű, kellemes utca- és tájképet teremtsenek.
- A túlzott épület-fesztáv arányaiban nagy tetőszerkezetet eredményez, ez nem illeszkedik a táji környezetbe.
- A folyóparton a kikötők közelében a kellemes környezet és a víz egyedi hangulatának kihasználásával olyan rekreációs terek legyenek, amelyek a helyi lakosság, az üdülők és az odalátogató turisták számára testi és lelki felüdülést biztosítanak. Ösztönözni kell a kiszolgáló létesítmények megtelepítését.
- A kikötőktől távolabb, ill. a töltéseken a sport célú hasznosítás nyújt lehetőséget a partmenti területek használatára - vízi (pl. evezős sportok, sporthorgászat) és szárazföldi sportok (pl. futás, kerékpározás) fejlesztése egyaránt megjelenhet, valamint tanösvények létesülhetnek.

A LAKÓTERÜLETEK JELLEGZETESSÉGEI

LAKÓTERÜLETEK KIALAKULÁSA

A Kalocsai-Sárköz építészeti formakincse – a tájegység színes etnikai és vallási összetétele ellenére – jórészt egységesnek tekinthető.

A lakóterületek központját a hagyományos településmag alkotja, mely már a XIX. században kialakult. A központi területek mellett ez sok település esetében magukba foglalja a külterületi lakott helyeket is (szállásokat). A települések magja általában megtartotta központi szerepkörét, a központképző létesítményeknek a mai napig a legősibb utcák-terek adnak helyet. Az utcaszerkezet néhol szabálytalan, halmazos, máshol szabályos elrendezésű, melyet meghatároz az török pusztítás utáni településfejlődés üteme. Sok helyen fennmaradt a tájegységre jellemző, eredeti, utcatengelyre merőleges, oldalhatáron álló beépítési mód. A hagyományos településmagok alapvetően megőrizték a XIX. század végi – XX. század eleji építészeti karakterüket, de több helyen a foghíjbeépítések során újabb – jellemzően 1960-as, 1970-es évekbeli – lakóházak jelentek meg, amelyek eltérő tömegükkel megtörrik a korábbi rendet.

A II. világháború utáni fellendülés új településrészek kialakulását is eredményezte, a beépítési módokra a tervezettség volt jellemző. Új utcahálózat, új telektömbök reprezentálják e korszakot, amelyben az utcával párhuzamos sátor- és nyeregvetős megoldások jellemzőek. Az utcaszerkezet döntően szabályos, saktáblaszerű elrendezést követ, de néhány településen a szabálytalanabb vonalvezetés is megfigyelhető, melyek a korábban beépítetlen, – több esetben - alacsonyabban fekvő területeken, tömbbelsőikben nyitott új utcák építése során alakult ki. Az épületek anyaghasználat, színezése is a korszakra jellemző (vakolt homlokzat, típusnyílászárók, pala- vagy cserépfedés, stb.). Az újonnan kialakuló településrészek sok esetben megbontották a településszerkezet szerves egységét.

A XX. század végétől napjainkig megvalósuló új beépítésekre a ma divatos, szabadonálló, tagolt tömegű, változatos színezésű, anyaghasználatú, gyakran már napelemes megoldások jellemzőek.

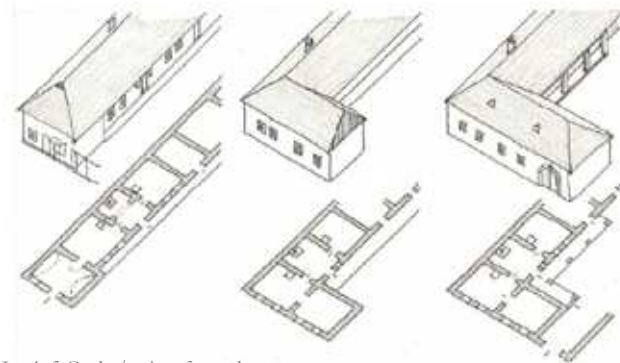
A HÁZ

A hagyományos háromhelyiségű (háromosztatú) – szoba, pitvaros konyha, kamra – alaprajzi rendszer a XVIII-XIX. század folyamán terjedt el. A mezővárosi polgárház ebből fejlődött, bővült tovább. Sok helyen a mai napig fennmaradt a tájegységre jellemző, eredeti, utcategelyre merőleges, oldalhatáron álló beépítési mód.

A XIX. században a tornácok megjelenése mellett elsősorban a tetőformák módosulása okozta a ház tömegében a legtöbb változást. A tetősíkok megtörésével igyekeztek izgalmasabb térhatást kelteni. A parasztházak utcai homlokzatán megjelentek a vakolatdíszítések, amelyeket általában az éppen aktuális stílusirányzatból – barokkos, klasszicista, eklektikus oromzatok – merítettek. Mivel a máig fennmaradt legkorábbi épületek a XIX. század utolsó évtizedeiből származnak, éppen ezért ennek a kornak a motívumkincsét, anyaghasználatát, tömegképzési szokásait tükrözik. A fennmaradt épületek hasábalaprajzúak, oldalhatáron állók, hosszanti faluk mentén gyakran tornác húzódik. Falazatuk vályog, amely a XIX. század végére már jórészt felváltotta a korábban széles körben elterjedt paticsfalat. A jellegzetes nyeregtetőt néhol még a hagyományos nád, míg számos helyen már cserép, pala fedí.

A hagyományos településmag jellegzetes épülettípusa az utcára merőleges, oromfalas oldaltornácos lakóház, amelynek több fajtájával is találkozni. Az oromfal kiképzésére különösen nagy

gondot fordítottak az itt élők. Deszkából kialakított oromfalakon – a deszkák elfordítása, vagy utólagos festés eredményeképpen – gyakran a számító, és néhol máig megőrződött a napsugaras díszítőmotívum. Az 1920-1945 közötti időszakban épült lakóházakon az egész térség leginkább szembetűnő jellegzetessége az ívelt, barokkos oromfal, amelyet az itt élők egészen a II. világháborúig kedveltek és építettek, így a manapság népi építészeti emlékek számító hajdani lakóépületeken megfigyelhető. Valamennyi oromfal képéhez egyértelműen hozzátartozik az azt megtörő egy, vagy két szellőzőnyílás is. Hartán megjelent egyedi motívum a teljes téglahomlokzat, a többi településen a téglát csak díszítésre szolgált.

Istvánfi Gyula / epiteszforum.hu

SZÍN- ÉS ANYAGHASZNÁLAT

A házak vályogból ill. később égetett téglából épültek. Sok helyütt már a XIX. században teljesen áttértek a korszerűbb alapanyagokra, az égetett téglára és a cserépszindely használatára.

A tájegységben a színek tekintetében a fehér, tört fehér, a homok- és agyag szín, a pasztell földszínek, valamint természetes építőanyagok esetén azok természetes színei a meghatározóak. Ugyanakkor a kék szín hagyományosan jelen volt a fehér mellett a lábazatok, nyílászárók színezésénél, de ez mára csak néhány épületen maradt meg.

Homlokzaton és a tetőfelületeken használjuk a településeinkre hagyományosan jellemző színeket, amely esztétikus megjelenést kölcsönöz a településnek, s őrzi múltunk, identitásunk!

TORNÁC

A tornác az utcafronton sokszor ablakkal vagy ajtóval lezárt, falazott pillérsoros. A házak nyílászárói és a tornácoszlopok színben mindig harmonizáltak. A fehérre meszelt falfelületekkel együttesen egységes megjelenést biztosítottak az épületnek. A tornácképzés alkalmas az épületek tömegének tagolására, miközben árnyékot adó átmeneti zónát hoz létre az udvar és a belső között.

A tornác máig létező igény az építettőkben. Ügyelni kell arra, hogy az színében és anyaghasználatában illeszkedjen az épület többi részéhez.

A fedett tornác egy olyan tér, amely lehetőséget nyújt arra, hogy a szabadban legyünk, mégis az épület oltalmát élvezzük. A tornác a közösségi élet színtere: az emberek itt összegyűlnek, beszélgetnek, miközben élvezik a kert látványát.

MELLÉKÉPÜLETEK

A hagyományos, paraszti gazdálkodást folytató, hosszan elnyúló szalagtelken a lakóépület alapvetően az oldalhatárra, az oldalkerttel párhuzamosan, többnyire előkert nélkül, az utcafrontra települt. A gazdasági épületek a lakóépület folytatásában álltak, sok helyen azzal összeépülve. Ugyanakkor máig fennmaradtak az utcaképet is formáló, az utcafronton, a házzal szemközti telekrészen álló paprikaszárítók – sokszor csak nyárikonyhaként. A kukoricagörék is több településen a kerítésbe építettek - célszerűen az ólak fölött vannak - így azok is a településkép hangulatos részei.

Ma, ha új melléképületet alakítunk ki, akkor azt úgy helyezzük el, hogy a lakóépület takarja el az utca felől. Amennyiben erre nincs lehetőségünk, többszintű növényzettel is elérhetjük a takarást. Igyekezünk újrahasználni a korábban kialakított gazdasági épületeinket, találjuk meg funkciójukat, megőrizve múltunkat az utókornak.

KERÍTÉS

A XIX. század végén és a XX. század első harmadában kétféle kerítés volt jellemző a tájegységre: a zártabb téglafalú, és a nyitottabb, betekintést biztosító kovácsoltvas kerítés. Több esetben a kettő kombinációja is megjelent.

A porták vakolt vagy vakolatlan téglakerítései a korabeli utcának méginkább egységes összképet adtak. Gyakori az utca felől teljesen zárt, csak a szintén átláthatatlan kapuval díszített kerítés.

A kovácsoltvas kerítések ezzel szemben légiességükkel, mintázattal éppen ellenkező hatást igyekeztek elérni, s védelmi szerepük mellett a porta gazdagságára is rálátni engedtek. A kapuszlopok általában a téglafalból kinövő, megerősített téglapillérek voltak. Ezeket néhol vakolták, de gyakoriak a nyers téglakeirtések, pillérek.

HAGYOMÁNYOS TELEPÜLÉSMAG

A hagyományos településmag a XIX. században kialakult területeket öleli fel. A hagyományos településmagok jellemzően megőrizték a XIX. század végi – XX. század eleji építészeti karakterüket.

A hagyományos, paraszti gazdálkodást folytató, hosszan elnyúló szalagtelken a lakóépület alapvetően az oldalhatárra, az oldalkerttel párhuzamosan, többnyire előkert nélkül, az utcáfrontra települt. A gazdasági épületek, górék a lakóépület folytatásában álltak, sok helyen azzal összeépülve.

A hagyományos településmag jellegzetes épülettípusa az utcára merőleges, díszes oromfalú, gyakran ún. parasztkorok stílusú lakóház, amelynek több fajtájával is találkozhatunk.

A polgárházak – zártsorú beépítést alkotva – a nagyobb települések központi területein jelentek meg. Jellegzetességük az utcával párhuzamos nyeregteret.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMÉK

- A hagyományos településmag beépítési módja alapvetően előkert nélküli, néhol fésűs elrendezésű, oldalhatáron álló..
- Az utcaképet néhol a kisvárosokra jellemző zártsorú beépítés töri meg.
- Több helyen a széles utcák, a jelentősebb épületek előtti kiteresedések, a nagyobb, összefüggő zöldterületek ma már meghatározó településképi jellemzők.
- Ezeken a területeken a kisebb terekesedések a közösségi élet színterei. Az épületek térfalakotó elemként is funkcionálnak.
- Jellemző volt a mives, díszített vakolatok alkalmazása, Hartán a nyers téglafelületek.

FŐBB JAVASLATOK

- Az új épületek az egységesség érdekében a meglévő magasságokhoz, tömegformához alkalmazkodjanak!
- A települések hangulatának megőrzése miatt emberléptékű, egyszerű, nyugodt formákat alkalmazzunk!
- Az egységesség szempontjából fontos az azonos hajlásszögű és formájú tető.
- A hagyományos településmag épületein a nyílászárók szerkezete, kiosztása, mérete; a tornácoszlopok színvilága mindig harmonizált egymással!
- Tornácos épület esetén törekedjünk a tornác megtartására!
- Felújítások során a vakolathímeiket, díszítéseket tartsuk meg.

URBÁNUS KÖZPONT

A tájegységben két város található: Bács-Kiskun megye ötödik legnagyobb városa, Kalocsa, és a megye legkisebb városa, Hajós. Kalocsa városközpontja mind kiterjedésében, mind funkciójában és megjelenésében különbözik a többi település képétől.

A hagyományos településmag is számos olyan intézménnyel, épülettel rendelkezik, amely megjelenésében is kiemelkedő a tájegységben. Ugyanakkor a városközpontot körbeölelő területek is urbánusabbak az intenzívebb beépítés miatt. Kalocsán a városközpont körül több korszakban többféle beépítéssel jöttek létre jelentős, társasházakkal jellemezhető településrészek, ahol a lakófunkció mellett zöldterületek, szolgáltatások is jelen vannak.

Ugyan a lakótelepek kiterjedése a város belterületéhez viszonyítva aránylag kicsi, ám többségük a település egyik fő közlekedési útjára, az 51. sz. főútra Kalocsát átszelő szakaszát övezik, a településképben betöltött szerepük meghatározóbb méretüknél. A lakótelepek lapos tetős, négy vagy ötszintes épületeit jelentős zöldfelületek ölelik körbe, növényállományát koros fák és gyepfelületek adják. Ezek felújítása időszerű, a korszerűsítési feladatok elvégzése során javasolt korszerű, időálló, minőségi anyagokat használni, hiszen ezekre a munkálatokra csak hosszú időközönként kerül sor.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMÉK

- Jelentős vonzáskörzetű intézmények egyedi épületei.
- Közösségi terek, zöldterületek hálózata.
- Intenzív beépítésű, változatos szintmagasságú épületek, melyek révén átalakult a hagyományos településmag.

FŐBB JAVASLATOK

- A homlokzat, az épületbejárók, előtetők jelentősen befolyásolják az utca- és településképet, ezeknél értékálló formákat, minőségi anyagokat használjunk.
- A lakóépületek megjelenése, homlokzatszínezése legyen egyszerű és visszafogott, az egyedi intézményeknél is kerüendő a településképhez nem illő harsányság, de ugyanígy a nem megfelelő lépték vagy kifejezőmód megválasztása is.
- A zöldterületek megtartása, intenzitásának növelése és megfelelő karbantartása arculatformáló elem, helyezzünk ezekre nagy hangsúlyt.

CSALÁDI HÁZAS LAKÓTERÜLET

A családi házas lakóterületek az egykori településközpontok továbbnövéseivel, jellemzően az 1950-es-1970-es évektől napjainkig épültek ki.

Az épületek stílusát alapvetően meghatározza építésük ideje, mely a rendszerváltást követően vált sokrétűbbé. Az utóbbi években elsősorban az ún. mediterrán, valamint a letisztult, minimál stílus jellemezte az új építéseket.

A családi házas terület legmeghatározóbb épülettípusa a 70-100 m² közötti alapterületű sátozott kockaház, közkedvelt nevén a Kádár-kocka.

Az 1980-as évek második felétől új építkezési mód terjedt el, amely méreteivel igyekezett a szomszédos épületek fölé emelkedni. Először a klasszikus kockaházak átalakítása indult meg a tetőtér beépítésével, újabb helyiségek hozzátoldásával.

Ezzel párhuzamosan újfajta háztípus is elterjedt. Ez a már többgenerációs családi háznak nevezett lakóépület szakított a hagyományos, emberközeli méretekkkel: mind magasságában és „mélységében”, mind fesztávolságában a korábbiaknál terjedősebb léptékű. Ezek a települések bevezető útjai mentén gyakoriak.

Az ezredforduló óta a tájegységben is sorra jelentek meg az építészeti hagyományoknak búcsút intó, jellemzően emeletes, vagy tetőtérbeépítéses házak, amelyek gyakran egy-egy utca meghatározó elemeivé váltak.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMÉK

- Jellegzetes, gyakran saktáblaszerű elrendezést követő utcahálózat.
- Az egyes korszakok építészeti lenyomata vagy mozaikosan, vagy egy-egy utcakép formájában ölt testet.
- Az utcakép gyakran rendkívül egy-séges: a házak tömege, elrendezése, tetőformája, a kerítések rendezettségé határozza meg
- Meghatározó zöldfelületi elemek a kertek, előkertek, valamint a házak előtt húzódo vízvezető árkok.

FŐBB JAVASLATOK

- Az egyes épületrészek magasságának megválasztásakor figyelembe kell venni a környező házak kilátási-rálátási viszonyait, benapozását, panorámáját!
- A tetőformáknál az egyszerűsége érdemes törekedni: lehetőség szerint a hagyományos sátozott vagy egyszerű nyeregtetős változatot alkalmazzuk.
- A tetőtér beépítésénél a tetősíkba épített tetőablak a preferált.
- Homlokzatképzés szempontjából jellemzőek az egyszerű, vakolt felületek.
- A kerítés szerves része az utcaképnek, ezért kialakításakor nagy körültekintéssel kell eljárni. Fő szabály szerint a kerítés, a kertkapu és az épület anyag- és színhasználata legyen összhangban!
- Kertek, előkertek kialakításakor fontos, hogy az összefüggő zöldfelületi rendszert ne szakítsuk meg. Térkövek, burkolt felületek helyett a tájegységre jellemző növényeket részesítsük előnyben!

GAZDASÁGI TERÜLETEK

A Kalocsai-Sárköz alapvetően mezőgazdasági terület, ahol a szántóföldi termelés, a kertészet, a szőlő- és gyümölcsstermesztés, az állattartás és a halászat a hagyományos tevékenység. Az ipar - a hagyományos kézműipar mellett - elsősorban e termékek feldolgozását jelentette. Jelentősebb ipari tevékenység a nagyobb településeken a II. világháború után jött létre, de sosem töltött be jelentős szerepet a tájegység gazdaságában. A gazdasági területek ma sem foglalnak el számottevő területet, nagyobb méretű gazdasági vagy kereskedelmi-szolgáltató terület Kalocsa, Dunapataj, Dusnok, Fajsz, Foktő, Harta, Hajós, Homokmégy, Miske településeken található.

A gazdasági területek szükséges részei a településeknek. Tájképi, településképi szempontból a megjelenésüket nehéz szabályozni, hiszen téregényük, kültéri technológiai berendezéseik megjelenése kikerülhetetlen, s a telephelyek kialakításánál a technológiai kívánalmak a meghatározóak. A települések látványában elfoglalt helyzetük általában kedvezőtlen, hiszen a nagyobb telephelyek jellemzően a települések kaputérsegeiben jelennek meg (azonban a települések belső szövetét is kártíják kisebb telephelyek). Ennek megfelelően a látványbeli elkülönülés fontos szempont, amelyet a legegyszerűbb módon kell elérni. Az egykori termelési, közlekedési, katonai területek, amelyeket ma már nem, vagy csak részben használnak, az ún. barnamezők. Az elhagyatott épületek, épületgyüttesek, nem ápolott területek rontják a települések, a tájképét. Ezek felszámolása, hasznosítása, új funkcióval való megtöltése kulcsfontosságú feladat.

JELLEMZŐ KARAKTERELEMEK

- Alacsony hasznosítású egykori telephelyek, vasút melletti ingatlanok, üzemi épületek, katonai területek
- Könnyűszerkezetes, lemeztetővel fedett fémváz csarnoképületek
- Állattartó telepek, egykori TSZ-telepek
- Mivel a terület leggyakrabban a lakott területek határán helyezkedik el, ezért meghatározó településképi elem, „kaputárság”

FŐBB JAVASLATOK

- A gazdasági területeken is törekedjünk az esztétikus megjelenésre, s motiváljuk a vállalkozókat is erre.
- A tájkép megőrzése érdekében kerülendő a túlzott építménymagasság, figyelemmel a természeti környezetre: az épületek magassága ne emelkedjen a fák lombkoronaszintjén túl.
- Az épület takarását a tájra jellemző növényzet határozza meg, azok változatossága és elhelyezése a természetességét erősítse.
- Az épülettömeg megtörése, a letisztult formavilág, a minőségi anyagok használata a gazdasági telephelyek arculatát javítja. A főhomlokzat a cég imázsának része, igényesebb kialakítása településképi elvárás is lehet.
- Külterületen ügyelni kell arra, hogy az épületek megjelenése, szín- és anyaghasználata illeszkedjen a tájba.

A KALOCSAI-SÁRKÖZ ÖRÖKSÉGE

A Sárköz mozgalmas történelmi múltja szerteágazó, gazdag örökséget hagyott az utókorra. Ezek a Kalocsai-Sárköz egyedi arculatának, táji karakterének legfontosabb építőkövei. A tájegység örökségén belül kiemelt szerepet töltenek be a különböző épületek, építmények, amelyek akár önmagukban, akár csoportot formálva, nem ritkán a környező zöldterületekkel harmonikus együtttest képezve alapvetően befolyásolják a települések, a táj arculatát. A Kalocsai-Sárköz épített örökségének nagy része török-dúlás utáni.

*A
Kalocsai-Sárköz
műemlékeinek
változatossága*

A Kalocsai-Sárközben mind az épített, mind a természeti, táji környezetben, mind a hagyományok terén számos olyan elem van, amelynek megőrzése, illetve a mai társadalmi-gazdasági elvárások, izlésvilág adta keretek között történő érvényesítése a Kalocsai-Sárköz egyedi arculatának, tájképének megőrzéséhez alapvetően hozzájárul.

KASTÉLYOK

A Kalocsai-Sárköz területén több értékes kastély is található. Az egész tájegység egyik legszebb épülete a nemrég felújított Hajósi Kastély. Jelentős területű a Hartához tartozó Állampusztán létesült értékes épületegyüttes (Kis- és Nagykastély). Említést érdemel az 1920-as években épült Szelidi kastély is.

EGYHÁZI ÉPÍTÉSZETI EMLÉKEK

A Kalocsai-Sárköz egyházi örökségében a keresztény hit és annak szimbólumai a meghatározóak. A római katolikus vallás a jellemző, néhány Duna-menti településen vannak nagyobb számban reformátusok.

A Kalocsai-Sárköz legmonumentálisabb egyházi épületegyüttesét a kalocsai Érseki Főszékesegyház, a szomszédságában épült Érseki Palota, valamint a vele átellenben elhelyezkedő, egykori Kanonoki Palota képezzi. A barokk templom példaként szolgált a környék korabeli templomépítkezései számára is.

A templomok mellett gyakoriak a vallás-gyakorláshoz köthető jelképek: kálváriák, keresztek, szobrok, kápolnák. Különösen szép, XIX. században létesült kálváriák találhatók Bátyán és Hajóson.

NÉPI LAKÓHÁZAK, TÁJHÁZAK

A tájegység népi építészeti formakincse – a színes etnikai és vallási összetétel ellenére – egységes. A máig fennmaradt legkorábbi épületek a XIX. század utolsó évtizedeiből származnak: hasábalaprajzúak, oldalhatáron állók, hosszanti faluk mentén gyakran tornác húzódik. Falazatuk vályog, a jellegzetes nyeregtetőt néhol a hagyományos nád, de a legtöbb helyen cserép fedi. Az oromfal kiképzésére különösen nagy gondot fordítottak. Az 1920-1945 közötti időszakban épült lakóházakon az egész térség leginkább szembetűnő jellegzetessége az ívelt, barokkos oromfal. A korábbi épületeken a deszkából kialakított oromfalakon gyakori volt a napsugaras díszítőmotívum. Számos településén hoztak létre tájházat. 2016-ban a dunaszentbenedeki lett az év tájháza.

POLGÁRHÁZAK

A XIX-XX. század fordulóján egyre több polgári ízlésvilágot tükröző ház épült. Ezek már telken belüli elhelyezésükben is eltértek a hagyományoktól: hossz tengelyük párhuzamos az utcafronttal, markánsabb térfalat képezve: több, egymás mellett álló módosabb gazdaház még olyan falvakban is kisvárosias miliót teremt, amelyekben a megélhetés forrása szinte kizárólagosan a mezőgazdaság volt. A polgárházak homlokzatképzése, díszítése méltóságos. Több településen kimutatható a szecesszió hatása is.

HAJÓSI PINCEFALU

A Hajósi Pincesor 1200 lőszebe vajt borospincéjével Európa legnagyobb pincefalva. Szabályos utcákból áll, amelyeket a présházak és az alattuk elhelyezkedő lőszebe vajt alsópincék alkotnak.

A photograph of a modern, two-story white building with a balcony and a window. The building is set against a clear blue sky. The balcony has a metal railing. The window is rectangular and has light-colored curtains. The building is surrounded by some greenery and a gravel area in the foreground.

JAVASLATOK A TÁJEGYSÉG ÉPÍTÉSZETI, TÁJI MEGÚJÍTÁSÁRA

A KIHÍVÁSOK

Áttekintve a Kalocsai-Sárköz értékeit, jellemző karakterterületeit látható, hogy milyen főbb irányvonalak mentén képzelik el az egyes települések értékeik megóvását, megújulását. A jövőkép felvázolása azonban nem egyszerű, hiszen a tájegység településeinek új kihívásokkal kell szembenéznük, illetve erre előremutató válaszokat kell megfogalmazni a táj, az építészet, illetve az örökségvédelem részéről.

A Kalocsai-Sárköz jövőjét alapvetően meghatározza az atomerőmű bővítése, a Paks és Kalocsa közötti híd megépítése, valamint az atomerőmű építéséhez és működtetéséhez a térségbe költöző szakemberek, családok és vállalkozások igényeinek megfelelő beruházások. Ez komoly esély a fejlődésre, amely a települések képére is hatással lehet: új építéseket, felújításokat, területek funkcióváltását, új szolgáltatásokat, munkahelyeket eredményezhet. Erre - erős térségi koordináció alapján - fel kell készülni, ezt mederbe kell terelni.

A tájegység fő kihívásai:

- A településeken egyre kevesebben élnek, egyre több a nem lakott ház.
- A települések többségében alig építenek új házakat.
- Mindössze a nagyobb településen vannak új építések, új területek bevonására nincs is szükség.
- A lakáshasználati szokások egyre inkább átalakulnak.
- Az épített örökség egy része funkció nélküli, degradálódó állapotban van.
- A hagyományos kertgazdálkodás veszít jelentőségéből.
- Közterületeink használata átalakul, egyre több a burkolt felület.
- Az életmód gyökeres változásával a települések, társadalmak, közösségek egysége is megbomlott.
- Az aktív turizmus egyre nagyobb népszerűségnek örvend.
- A klímaváltozás miatt egyre kiszámíthatatlanabb és szélsőségesebb időjárási jelenségeknek vagyunk tanúi.

A kihívásokra adott válaszok három jövőképet vetíthetnek előre:

1. A demográfiai és gazdasági folyamatok következtében egyre több ház kiürül, az épületek megújulása alacsony szinten marad, régi értékek is elvesznek. A tájhasználatban a nagytáblás szántóföldi művelés válik uralkodóvá, s nő a parlagon hagyott földek aránya.
2. A települések nem terjeszkednek, de a foghíjakon, a lebontott régi házak helyén új lakások jönnek létre, a homlokzatok megújulnak, a közttereket kicsinosítják.
3. Az értékes épületállomány folyamatosan megújul, a közterek élettelivé lesznek, új lakóterületek létesülnek, a térségbe érkező vállalkozások magasabb jövedelmet biztosítanak a munkavállalóknak, amely az építési kedv növekedését hozza maga után. Megnő az igény a szolgáltatások, a vendéglátás és a rekreáció iránt, amely a települések belső tereit is átformálja. Ez a turisztikai vonzerőt is növeli, sőt hozzájárul a hagyományos gazdálkodási formák és a táji mozaikosság megőrzéséhez is.

Természetesen ez utóbbi forgatókönyv a remélt, ennek irányában kell a szükséges lépéseket megvalósítani!

*Harta, ravatalozó
1975-ben (fent)
és 2018-ban*

ALAPELVEK

A kihívásokra adandó válaszok alapján meg kell határozni, hogy milyen legyen a Kalocsai-Sárkóz táji, építészeti arculata. Összességében hét szempontot tekinthetünk alapvető fontosságúnak, amelyek elősegítik a tájegység építészeti, tájépítészeti, valamint környezeti megújulását, értékeinek megőrzését és fenntartható hasznosítását.

HAGYOMÁNYÖRZŐ

Használjuk a tájegységre jellemző, a múlthoz, a helyi értékrendhez illeszkedő formákat, arányokat, anyagokat, színeket. Őrizzük meg, s használjuk a régit, találjuk meg a funkcióját.

Tiszteljük a hely szellemét, a táj karakterét, atyáink örökségét!

HARMONIZÁLÓ

Egy épület, építmény, egy tér a környezetével együtt lélegzik. Illeszkedjünk a környezethez, a szomszédokhoz, az utcaképhez, a tájképbe.

Legyünk alázatosak a helyvel szemben!

EGYSZERŰ

Az egyszerűség nemességet és méltóságot kölcsönöz. Ne legyünk harsányak, hivalkodóak, ne bonyolítsuk túl az építményeket. A kevesebb mindig több!

Legyünk szerények, mértéktartóak és racionálisak!

ÉRTÉKÁLLÓ

Hosszú távra tervezzünk, tartós anyagokat használjunk, a korszerű technológiát a meglévő értékekkel vegyítsük, minőségi környezetet alakítsunk ki. Kerüljük a múltó divathullámokat, építészetileg mindig magas színvonalra törekedjünk.

Teremtsünk értéket!

TERMÉSZETES

Úgy élhetünk leginkább együtt a környezetünkkel, ha a természetes anyagokat, színeket, technológiákat részesítjük előnyben. Alakítsuk ki építményeink kapcsolatát a zölddel, a vizekkel.

Használjuk ki a természettel való együttélés lehetőségeit!

ESZTÉTIKUS

Törekedjünk arra, hogy amit alkotunk, ne csak nekünk okozzon örömet, hanem mások számára is szépséget sugalljon, környezetbe illő legyen.

A gazdasági ésszerűség és az esztétika összeegyeztethető!

FENNTARTHATÓ

Építményeinket, zöldfelületeinket több generáció számára alakítjuk ki, évtizedekig használjuk. Törekedjünk az olcsó üzemeltetésre, energia- és víztakarékosságra, hatékonyságra, a környezethez való alkalmazkodásra.

Gondolkozzunk hosszú távon!

Jövőkép

A Kalocsai-Sárköz mozaikos tájképe, tájhasználat a következő évtizedekben is fennmarad, ahol a védett értékek megőrzése mellett a természeti erőforrásokkal való jobb gazdálkodás megnyitja az utat az adottságok, különösen a vízpartok rekreációs és fenntartható turisztikai hasznosításához.

A települések megújuló építészeti öröksége új funkciók, szolgáltatások tere lesz, ezáltal a közösségi kapcsolatok is erősödnek. A meglévő lakás- és középületállomány megújítása során a kényelmi és technológiai szempontok mellett az esztétika és a településképhez való illeszkedés érvényesül. Az új építések a településképfornálként nem tucatszolgálatokkal, hanem egyedi ízzel mutatnak példát.

A TÁJI KARAKTER MEGŐRZÉSE

A tájegységben meghatározó, regionális jelentőségű táji elemek - a korábban bemutatott karakterterületeken túlmenően - a zöldterületek, a fasorok, a tavak, a vízfolyások, a vonalas infrastruktúra elemei, a sportolást, rekreációt szolgáló létesítmények, de ide tartoznak a turisztikai infrastruktúra elemei is. Ezek tájegységi szinten együtt kezelendők, hiszen csak így lehet az egységes táji arculatot megőrizni, láthatóvá tenni és fejleszteni.

ERDŐTERÜLETEK

Az erdő, különösen a vízfolyások mentén, a tájegység kincse: óvjuk, védjük, ismerjük meg és használjuk!

Fontos a természeti állapot megtartása, javítása, a településképet, tájképet meghatározó karakter megővése. Az utak, patakok mentén szorgalmazni kell a védősávok kialakítását, amely tagoltabbá teszi a tájat.

Kiemelt cél a kilátás- és rálátásvédelem megvalósítása.

Építés esetén természetes anyagokat alkalmazzunk, ez illik leginkább a tájkarakterhez. Csak őshonos, a tájra jellemző növényeket javasolt kiültetni.

Kiemelt cél az erdőterületek beépítetlen jellegének megtartása, a tájhasználat és területhasználat hosszú távú megőrzése.

MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

A táji karakter megőrzése érdekében törekedni kell a helyi tájhasználatra jellemző művelési ágak megtartására és fejlesztésére (pl. kert, gyümölcsös, gyepek).

Őrizzük meg a mezőgazdasági területek beépítetlen karakterét, a parcellák tagoltságát, a gyepek és a szántóterületek mozaikosságát. Őrizzük meg az útmenti kereszteseket, kápolnákat, gondozzuk környezetüket!

Építés esetén egyszerű formákra törekedjünk. A földszintes épületkialakítás javasolt, ne épüljenek többszintes illetve túl magas házak, épületek.

A mezőgazdasági területek építményeinél helyezzük előtérbe a téglát, a cserépet és a fa használatát. Óvjuk meg, illetve létesítsünk mezővédő erdősávokat.

Törekedjünk a természetes szín-és anyaghasználat alkalmazására (fehér és pasztellszínek).

SZŐLŐMŰVELÉS TERÜLETEI

A művelés és építés egységét még együtt felmutató szőlőterületen a történeti táj megőrzése természeti és kulturális jelentőségű, idegenforgalmi és gazdasági érték is. Ugyanakkor a tájfenntartás mellett fontos a szőlőművelő életforma fenntartása, a génmegőrzés és az ismeretterjesztés is.

Az eredeti anyagokat és színeket megőrizve újítsuk meg a térség emblematikus építészeti értékeit, a présházakat, pincéket.

A látványvédelem – amelyben minden tájelem együtt megjelenik – kiemelt fontosságú. Az utcaképhez illeszkedő, a szomszédos présházak szín- és formavilágához hasonló présházakat alakítsunk ki.

Nagyobb borászatok kialakítása során is használjuk a hagyományos anyagokat és formavilágot, amely a tájegységre jellemző hangulatot is visszatükrözi.

A szőlőknél őrizzük meg a területek beépítetlen jellegét, óvjuk meg a már kialakult és értéket képviselő építmények karakterét.

A présházaknál használjunk természetes anyagokat, téglát, égetett cserepet. A nyílászáróknál a természetes fa, barna, zöld, sárga és szürke színeket részesítsük előnyben.

A VONALAS INFRASTRUKTÚRA ELEMEI

VÍZFOLYÁSOK, ÁRKOZOK, HIDAK

A tájegység és az egyes települések fontos elemei a vízfolyások, árkok, amelyek medre gyakran kíséri az utcákat. Ha jól karban tartjuk, akkor a táj hangulatos és szép elemei lesznek.

A patakpartok ne épüljenek be, maradjanak meg természetes zöldfolyosóként, amely szép látványt nyújt, s klimatikus szempontból is jelentős.

Mínél nagyobb mértékben tegyük lehetővé a vízpartok közösségi használatát.

A patakmedret, a partot és a környező utcákat tájformáló elemként egységében vizsgáljuk és fejlesszük.

A hidak kialakítása során a funkcionalitás mellett törekedjünk az esztétikai élményre is: a hidak öltöztetik a tájat, akár patakok, akár nyílt árkok felett ívelnek át.

A víz a tájegység egyik legfontosabb értéke: vonzóvá, jobb klímájúvá teszi tájunk. Ne feledkezzünk meg a vízfolyások és patakpartok, árkok rendszeres karbantartásáról, karbantartható kialakításáról!

HÁLÓZATI INFRASTRUKTÚRA

A hálózati infrastruktúra elemei meghatározzák településeink képét: a mindent átszövő légkábelek, az oszlopok, az adótornyok és más műtárgyak rontják településeink, tájegységünk képét, de az általuk nyújtott „szolgáltatások” szükségeseink mai életszínvonalunk biztosításához.

A települési és táji környezet zavarását csökkenteni kell, a hálózati infrastruktúrák elrejtendő részeit föld alá javasolt helyezni.

Közös létesítmények, vezetékek alkalmazásával csökkentjük az oszlopok, tornyok, vezetékek számát.

A település- és tájképet zavaró létesítmények takarása a szolgáltatási színvonal fenntartásának biztosításával együtt kell, hogy megvalósuljon.

Amennyire lehet, igyekezzünk növényzettel elfedni az infrastrukturális elemeket.

A tájkép, az utcakép fontos érték, azt a lehető legkisebb mértékben, a lehető legkevésbé feltűnően zavarjuk meg az infrastrukturális beavatkozásokkal, berendezésekkel.

KÖZLEKEDÉSI INFRASTRUKTÚRA

A közlekedési felületek és kiegészítő elemek stílusukban illeszkedjenek az épületek, a zöldfelületek és az utcabútorok arculatához. Az előírásokhoz alkalmazkodó, illetve korszerű anyagok használata sem zárja ki a tájhoz és a településképhez illő megoldások alkalmazását.

Az egységes utcakép érdekében az egy útvonalon vagy településrészen fekvő járdák, kerékpárutak anyagukban, színezésükben ne térjenek el egymástól.

Az akadálymentesítés során egységes koncepciók mentén történő tervezés szükséges, amely nem csak az épületek, hanem az utcák, illetve az egész település és a tájegység szintjén átgondolja az útvonalakat, pihenőhelyeket.

Külterületi kerékpárutak mentén árnyékoló és szélvédő növényzet telepítése - vagy meghagyása - javasolt.

A kerékpárutak térvilágításánál igyekezzünk a megújuló energiákat alkalmazni, s korszerű, a tájképet kinézetükkel és a bevilágított terület kiterjedésével minél kevésbé zavaró kandelábereket kihelyezni.

A parkolókat árnyékoló fák közelébe érdemes telepíteni. A burkolat színe, anyaga illeszkedjen a környezetéhez, de fontos a fenntarthatóság és tisztán tarthatóság is.

A TÁJ KÜLÖNLEGES ÉRTÉKEI

TURISZTIKAI INFRASTRUKTÚRA

A turisztikai infrastruktúra nem csupán a tájékoztatás, az irányjelzés elemeit jelenti, hanem magában foglalja az útvonalakat, a kiszolgáló épületeket és objektumokat, az utcabútorokat egyaránt. Törekedjünk arra, hogy ezeket egységes koncepció mentén, tájegyiségi fókusszal és arculattal alakítsuk ki.

Megfontolandó bizonyos funkciók integrálása - pl. információs pont, illemhely, vendéglátás), amely egy-egy épület vagy objektum esetében egységes építészeti elemként jelenhet meg.

A valamilyen korlátal élő körében is egyre népszerűbb a turizmus, így számukra a táji értékek megközelítését, akadálymentesítését is lehetővé kell tenni.

A gyalogosok, kirándulók számára kialakított tájékoztató táblák, festések gyakran szabványok mentén készülnek, nem módosíthatók. Az ettől eltérő irányjelzéseket igyekezzünk a tájegységen belül minél egységesebben, egymással harmonizáló színek használatával kialakítani.

Az utcabútorok, információs táblák kialakításánál a természetes anyagok használatára törekedjünk. Az időjárásálló, rongálásbiztos, egységes koncepció mentén telepített elemek elősegítik a tájegység értékeinek megismerését, s annak arculatát is pozitívan befolyásolják.

ZÖLDTERÜLETEK

A településeket összekötő utak, vízfolyások mentén is fontos tájképformáló elemek a fasorok, rendezett zöldfelületek. A fasorok kiemelik a település fő útvonalait, kellemes ritmust adnak az utcaképeknek, irányítják a tekintetet, évszakonként változó látványt nyújtanak, s kondicionáló hatással rendelkeznek: árnyékot adnak, növelik a levegő páratartalmát, felfogják a port.

Elsősorban lombhullató fajok, hagyományos gyümölcsfák telepítésére kell törekedni, mert leginkább ezek illenek a település- és tájképbe.

Mivel a településen élő növények között a fasorokat éri a legtöbb és a legerősebb károsító hatás, ezért a fajválasztásnál a tűrőképesség és a jó regenerálódó képesség a legfontosabb szempont.

Fontos, hogy a hirtelen jövő, nagy intenzitású csapadékvíz lehetőség szerint tartsuk a zöldterületen. A megtartott csapadékvíz a növények számára felvehető, ezáltal csökken a fenntartási költség.

A településképi és táji szempontból értékes, lombhullató növényállományt ne cseréljük le divatos, igénytelenebb örökzöldekre!

SPORT ÉS REKREÁCIÓ

A szabadidő aktív eltöltése, a sporttevékenység, a szabadtéri elfoglaltságok hagyományosan a tájhoz és a zöldterületekhez kapcsolódnak.

Létesítményeinket helyezzük a növényzettel harmóniába. Formaviláguk, anyaghasználatuk során a települési hagyományokhoz, a táji adottságokhoz illeszkedjünk.

A sportinfrastruktúra lehet a település díszé, építészeti és tájépítészeti megoldásaiban innovatív, formabontó, de ne legyen önálló sziget, illeszkedjen a táji környezethez, legalább a szomszédos közterületek megfelelő átmenetének biztosításával.

A gondozott, ápolt gyepfelületek, a kevésbé harsány, de nem szükségszerűen visszafogott színvilág az eszközöknél, kiegészítő létesítményeknél vonzó karaktert adhat sport- és játszótereink számára. amelyek ezáltal a táj meghatározó elemei lehetnek.

Sport- és játszótereink intenzív használata megkívánja, hogy a kialakításnál kiemelt figyelmet fordítsunk a létesítmények takaríthatóságára, karbantarthatóságára.

KORSZERŰ ÉPÍTÉSZETI IRÁNYOK

Tájegységünk korszerű, a XXI. század életszínvonalának, elvárásainak megfelelő épületek, terek kialakításával lehet élhető és vágyott az itt letelepedni vágyók, az ideérkező látogatók, turisták és befektetni vágyók számára. Teremtjük meg a meglévő táji, természeti és épített értékeinkre alapozó, de azt a korszerű építészeti, tájépítészeti megoldásokkal vonzóvá tevő környezetet!

Azzal is tisztában kell lenni, hogy a kortárs építészetet - művészetet csak jóval későbbi korszakok tudták - akár pozitív, akár negatív módon - értékelni. Éppen ezért a jelenkor irányait most megítélni

lehetetlen feladat. A bemutatott épületekkel, építészeti megoldásokkal olyan új szemléletre próbáljuk felhívni a figyelmet, ahol a tájegység egyediségének figyelembe vételével születtek kortárs megoldások. A cél nem ezek másolása és „típusstervvé” válása, sokkal inkább egy újfajta gondolkodásmód meghonosítása.

Egy jó kezű építész nem hivalkodó, a környezetére fittyet hányó irányzatokból merít ihletet, hanem az adott szituációban, az adott helyzetre reagálva egy karakteres, de helyénvaló épületet alkot.

KORTÁRS KÖZÉPÜLETEK

Az új, példamutató építések jelentős része valamilyen közfunkciót ellátó épület, amelyek a települések arculatát erősítik, de akár át is formálják. A kortárs közintézmények a települések emblemátikus épületei lesznek, tömegében, építészeti részleteiben, díszittségében is érvényesíteni kell e világítótorony-szerepet. Ezen épületeknél a jó arányok, a nemes egyszerűség, a formák, az anyaghasználat és a visszafogott színezés lehet az alap, az épületek a meglévő hagyományokat tovább gondolva kaphatnak korszerű megjelenést.

A szomszédos épületekkel, terekkel, zöldterületekkel egységet alkotó épületek illeszkedjenek a települések képébe, újítsák meg azt, de ne telepedjenek rá.

A nyílászárók, a falfelületek anyaghasználat, színezése legyen harmonikus, a tájegységre jellemző egyszerű megoldások követendők.

A nyílászárók szerkezete, kiosztása, mérete meghatározó szerepet töltsön be a közintézmények esztétikai képében.

Az elkövetkező idők fejlesztései leginkább a középületek, közintézmények és közösségi szolgáltatások, terek megújítását fogják eredményezni. Ahhoz, hogy az épített környezetünk, településeink, a minket körülvevő táj használata esztétikailag is a legjobb legyen, fontos a példamutatás. Ebben a legjelentősebb szerepet a helyi önkormányzatok és a különböző állami intézmények, szervezetek tölthetik be – részben a pályázati és támogatási rendszerek révén, részben beruházásaiknál a magas szintű építészeti minőségre való törekvéssel. Új építések, felújítások esetén is a kreatív, fenntartható, költség- és környezettudatos építészeti szemlélet érvényesítésével példaértékű megoldásokat mutathatnak a településen élők számára. Az építészet alakítja a közízlést, formálja a kultúrát, helyet és szellemet teremt, amely a közösség érdeke.

A kortárs épületek formavilágába, anyaghasználatába is visszahozhatók a tájegységre jellemző vonások, az új és a régi harmonikus egészet alkothat.

A közintézményeknél különösen nagy hangsúlyt kell helyezni a funkcionalitásra, s a működtetés költségeinek minimalizására – ebben fontos szerepet kaphatnak a megújuló energiaforrások.

MEGÚJÍTOTT KÖZÉPÜLETEK

A középületek megújítása során a fizikai felújítás mellett olyan új funkciókat kell létrehozni, amely biztosítani tudja az épület és környezetének a kölcsönhatását is annak érdekében, hogy ne szigetszerűen helyezkedjen el a településen belül. Még nagyobb feladat, ha ez teljes épületegyüttesek, terek megújítását jelenti. Jól példázta ezt a kalocsai Astriceum Érseki Múzeum és környezetének komplex megújulása, bővítése.

A különböző szintű épületrekonstrukciók harmonikusan illeszkednek egymáshoz és a környezetükhöz.

A felújítások révén az épületek visszakapták eredeti karakterüket, ugyanakkor a XXI. század igényeinek is megfelelő turisztikai látványosság jött létre.

KORTÁRS LAKÓÉPÜLETEK

A Kalocsai-Sárközben kevés kortárs lakóépület épült, de várható, hogy a közeljövőben számuk növekedni fog. Ezeknél a tájegységben szokatlan, idegen megoldások is megjelennek, melyeket a leglátványosabb építészeti elemeknél (pl. homlokzat, tornác, tető, kerítés stb.) nagy körültekintéssel javasolt alkalmazni. Fontos, hogy tartós, minőségi anyagok épüljenek be, különösen az utcáról is látszó részekenél. Ezen épületeknél nagy hangsúlyt kell helyezni az energiahatékosságra, s a kertek, udvarok könnyebb, olcsóbb karbantarthatóságára.

Telepítésben, megjelenésben, színvilágban, a közterületekkel való kapcsolatrendszerben illeszkedjünk az utca hangulatához.

Óvakodjunk a túldíszített, túlbonyolított megoldásoktól, különösen a homlokzat és a tetőszerkezet esetében. Az épület színvilágában a világos, fehér vagy pasztellszínek javasoltak.

KORTÁRS GAZDASÁGI ÉPÜLET

A településen belüli szolgáltató, s a települések peremén, esetleg külterületen megvalósuló gazdasági épületeknél a praktikum, a funkcionalitás és az olcsó megoldások mára teret nyertek. Ugyanakkor a környezethez való alkalmazkodás, a vizuális imázsépítés nem szorulhat háttérbe. Ennek vannak jó példái a tájegységben, amelyek követendő példák lehetnek az új beruházók számára.

A gazdasági épületek főhomlokzata, annak formavilága, anyaghasználata a cég imázsának is része, s a cég települési és természeti környezethez való viszonyát is jelképezi.

A gazdasági épületek körüli (akár többszintű) zöldterületek minőségi kialakítása és karbantartása nemcsak környezetvédelmi, hanem arculatjavító szempontból is fontos.

A funkcionális jelleg ellenére a gazdasági épületek formai racionalizálása során igyekezzünk nemes arányokat kialakítani, s visszafogott földszíneket használni.

A gazdasági épület esetén is a tartós, nemes anyagok alkalmazása és a jó arányok kialakítása révén emblemikus településképi érték teremthető.

KÖZTERÜLETEK

Közterületeinknek ugyan számos funkciója lehet, de a több évtizedenként előforduló nagyobb beavatkozásoknak mindegyik esetben átgondoltnak, egymásra épülőnek, s egymással összehangoltnak kell lennie. Nem elegendő csupán az adott (zöld)felületre fókuszálni, hanem a közterületet a környezetével együtt egységes rendszerben kell kezelni. A burkolatok (közutak, járdafelületek stb.), a zöldfelületek, a vízvezető-rendszerek megújítása, a közlekedési rendszerek átgondolása, a térfalak, épületek rehabilitációja és funkciókkal való megtöltése lehet időben ütemezett, de történjen egységes koncepció alapján, hiszen ezek egymásra is hatnak, kiépítésük/átépítésük egymást is befolyásolja. A közterületeknél minden esetben komplex rendszerekben gondolkodjunk! A kiemelten kezelendő, illetve problémásabb közterületek kapcsán érdemes Közterület Alakítási Tervet készíteni.

ÜDVÖZLŐPONTOK: Az üdvözlőpontok azok a helyek, helyszínek, ahol a települést elsőként tudatosan észlelhetjük. Ez azonban többet jelent egy településhatár táblánál. Egy-egy ilyen érkezési-találkozási pont lehetőséget biztosít a települési arculat bemutatására, az első benyomás pozitív befolyásolására. Városaink, falvaink kaputérsegeinek kialakítása a településről, tájegységről kialakított kép alapeleme. A buszról, hajóról leszállók egy része gyalog vagy kerékpárral folytatja útját, így figyelmet kell arra is fordítani, hogyan tudják a kaputérsegeket, mint közlekedési csomópontokat használni és elhagyni.

Településeink bevezető útjai mentén, a körforgalmakban és azok környezetében, valamint a tömegközlekedési megállók, állomások térségében nagy hangsúlyt kell helyezni értékeink bemutatására.

A rendezett, jól karbantartott, virágos zöldfelületek, a vonzó tájékoztató táblák, utcabútorok, a szép burkolatok kulcs tényezők a vonzerő növelésében.

A körforgalom közepén elhelyezett, a közlekedés biztonságát nem veszélyeztető tájegységi vagy települési identitáshordozó elem, kispasztika vagy makett jelentősen befolyásolja a térség arculatát.

KÖZÖSSÉGI TEREK, TALÁLKOZÓHELYEK: A közösségi tereket, találkozási pontokat tartós jelenlétre kell tervezni. A lakosság találkozási színtereiként meghatározó szerepet játszanak a közösségi élet kialakításában, ezek a szabadidő eltöltés, a hosszabb idejű tartózkodás színterei, s a látogatók számára a települések fő arculati elemei, amely alapján véleményt formálunk a helyekről. Ezek mutatják meg leginkább, hogyan viszonyulnak az ott élő emberek a tájhoz, amelyben élnek. Megjelenésük és az általuk nyújtott térérzet fontos érték, hozzájárul a közérzetünkhöz. Ezek a közterületek használatukban, kialakításukban mutatnak eltéréseket, de közös bennük, hogy használóikat a közterületeken tartják, így valóban használják is azokat.

A közterületek képét nagymértékben meghatározzák a használt burkolatok. Egy burkolat akkor esztétikus, ha harmonikusan illeszkedik környezetébe és nem akarja túlerőltetni, túlhangsúlyozni önmagát. Törekedjünk a harmónia, az egységesség kialakítására. Kerüljük a gyorsan idejélműlttá váló rikító színeket és mintázásokat.

A találkozópontok megújításánál ne csak terekben, hanem térszerkezetben, települési rendszerben gondolkodjunk.

Térképezzük fel, hogy az adott közösség mire használja az adott helyet, milyen funkciók megléte szükséges ahhoz, hogy az emberek jól érezzék magukat a közterületen.

Már a terek tervezésekor nagy figyelmet kell fordítani a későbbi fenntartásra, működtetésre, annak erőforrás-igényére.

Az infrastrukturális „ránccfelvarrás” – pl. térkövezés, új utcabútorok kihelyezése, zöldítés – mellett a terek koncepcionális újragondolása is szükséges.

A főterek olyan közterek, amelyek a települések szerkezetében, mindennapi életében meghatározó, központi szereppel bírnak, ezért többfajta elvárásnak kell megfelelniük:

- Könnyen megközelíthető, van településképi „arca”, jelentősége
- Van „kapuja”
- A térnek, a térképezésnek van dinamikája, jellegzetes pontja
- A tér az őt övező épületekkel, térfalakkal szerves egységet alkot
- A közterület „szabad” használni, nincsenek közönség elől elzárt részek
- Tevékenységeket, rendezvényeket vonz
- Forgalomcsillapított
- Magas minőségű burkolatok
- Megfelelő minőségű utcabútorokkal ellátott
- Igényes, rendszeresen karbantartott zöldfelületi rendszer
- A tér körül szolgáltatók, vendéglátóhelyek telepednek le
- A teret a helyiek rendszeresen látogatják
- Identitást hordoz

ÖRÖKSÉGÜNK MEGÚJÍTÁSA

A tájegység számtalan értékes épülettel, építménnyel, köztéri szoborral rendelkezik, de ezek állapota igen eltérő. Ahhoz, hogy meg tudjuk őrizni az utókornak, fontos, hogy folyamatosan tisztában legyünk azok állapotával, fejlesztési vagy karbantartási szükségleteivel. Célszerű civil szervezetek, településvédők, helytörténészek, építészek, néprajzosok és lokálpatrióták bevonásával értékkatasztert összeállítani, amelyből akár befektetők részére értékkatasztert is összeállítani lehet készíteni.

- Az értékkataszter összeállításánál a következő szempontokra érdemes figyelemmel lenni:
- eredeti funkció
 - megközelíthetőség (közösségi közlekedés, személygépjármű, kerékpár, gyalogos)
 - részletes belső és külső állapotfelmérés (először legalább szemrevételezéssel)
 - közművesítettség mértéke, műszaki jellemzői
 - tulajdonviszonyok
 - védelem szintje
 - az érték környezetének főbb jellemzői (pl. zöldfelületek, közlekedő terek stb.)
 - az épület megújulásával szóba jöhető funkciók
 - a megújuláshoz, állapot fenntartásához szükséges teendők
 - a teendők felelősei
 - költségbecslés, a költségviselők körének feltárása

Az örökségi értékek megújításánál komplex módon kell gondolkodni. Nem elegendő az épület külső-belső „ránctelvarrásáról” gondoskodni, a leendő funkciókat, illetve a környezet revitalizációját is meg kell vizsgálni.

EMBLEMATIKUS ÉPÜLETEK FELÚJÍTÁSA

A különleges épületek megújítása sajátos problémákat vet fel, hiszen az épület fizikai felújítása mellett olyan új funkciókat kell létrehozni, amely elősegíti a létesítmény fenntartását, ugyanakkor biztosítani kell az épület és környezetének kölcsönhatását is annak érdekében, hogy ne szigetszerűen helyezkedjen el a településen belül. A hajósi Érseki Kastély megújítása ezen elvek mentén történt meg: a fizikai felújításon túl a kastélyt alkalmassá tették kulturális funkciók ellátására, reprezentatív események befogadására, s a kert is felfrissült.

Az épület egykori karakterét úgy állítsuk vissza, hogy a hagyományos építészeti környezetbe jól illeszkedjenek a létrejött új funkciók, s minőségi környezet jöjjön létre.

Az épületfelújítás mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a zöldterületek kialakítására, rekonstrukciójára és rehabilitálására, használatának elősegítésére.

NÉPI LAKÓHÁZAK

A népi építészet jellemzői, formakincse, anyaghasználata a társadalmi gazdasági változásokkal párhuzamosan folyamatosan átalakult. A máig fennmaradt legidősebb épületek a XVIII. század második feléből valók, tömegesen azonban a XIX. században épült házak fordulnak elő. A legszebb épületek többsége ma elsősorban tájházként, kisebb részük magánlakásként funkcionál. Őrizzük meg atyáink örökségét, az épületek hagyományos karakterét, átörökítve akár az egykori anyaghasználatot, a díszes megoldásokat.

A felújított nyílászárók szerkezete, kiosztása, mérete; a lábazatok, tornácoszlopok színvilága újszerűségben is hozza vissza a települések egykori hangulatát.

A felújítás során a műves, díszített megoldások, részletek is az eredeti anyaghasználattal újuljanak meg.

POLGÁRHÁZAK

A polgárházak ékei a díszesen faragott kapuzat, a lábazat, az egyszerű nyílásrendű homlokzat, a falazott párkányzat, az ablakkerekezés, a lizéna, a könyöklő- és szemöldökpárkány, valamint a vakolatdíszek. Ügyeljünk arra, hogy a felújítás során ezek az értékek ne sérüljenek! A homlokzatzdíszeket lehetőség szerint épületrajz segítségével állítsuk helyre.

A vakolat színezésével, a nyílászárók színével, kiosztásával és formájával őrizzük meg az eredeti állapotot vagy állítsuk helyre azt. A kapuknál, bejáratoknál törekedjünk a régi, jellemzően tölgy- és bükkfából készült, meglévő kapuzatok helyreállítására. Használjunk visszafogott, a homlokzattal harmonizáló színeket!

A felújítás során védjük s újítsuk meg a homlokzatos mívés, díszes megoldásait, a részleteket, mert ezek teszik igazán értékessé az épületet. A nyílászárók anyag- és színhasználata kiemelt fontosságú.

Őrizzük meg az épületek hagyományos karakterét, amelyet a színekkel is hangsúlyozhatunk. Az épületeken lévő táblák, feliratok, műszaki berendezések legyenek visszafogottak.

A települések képét meghatározó, gyakran vakolatdíszes architektúrájú vagy klinkertégla burkolattal ellátott homlokzatú épületeket utólagosan ne szigeteljük hagyományos szigetelési technológiával, mert ezzel azok építészeti értékét károsítjuk!

A korszerűsítés során az építészeti, történeti értéket, az adottságokat és a műszaki lehetőségeket vegyük figyelembe. A felújítás gyakran csak részlegesen, vagy egyedi szerkezetek alkalmazásával, általában nagyobb költség mellett valósítható meg. A belső udvarokban, a fűtött és nem fűtött tereket határoló födémeken a szigetelés elvégezhető, s általában az épületgépészeti rendszerek energiatakarékos korszerűsítése is megoldható. Konzultáljunk építésszel a leghatékonyabb megoldásokról!

MEGÚJÍTOTT SZOLGÁLTATÓ ÉPÜLETEK

A növekvő idegenforgalom a vendéglátó, kereskedelmi és szolgáltató ágazatok fejlődését eredményezi, amelynek fejlesztéséhez a meglévő értékes épületállomány felújítása, bővítése lehetőséget kínál. A településeken megjelenő turisztikai bevételek és igények hozzájárulhatnak a település arculatának megújulásához.

A kereskedelmi és szolgáltató épületek fontos közösségi terek, ezek homlokzata a településkép lényeges formálója, ügyeljünk ezek megjelenésére (színére, felirataira). A közösségi épületek társadalmilag értéket közvetítenek, összekötnek, ezért fontos, hogy mindez a felújítás során építészeti minőségben is érvényesüljön. A minőségre, tartósságra azért is fontos nagy hangsúlyt helyezni, mert ezen épületek nagyobb látogatottságuk miatt is gyorsabban leromlanak, így fontos, hogy tartós, javítható megoldásokat alkalmazzunk. Az anyaghasználat, a megőrzött, de meg is újított formavilág a mai korban is érvényesíti a múlt erejét, értékeit.

A környezettel, utcaképpel való harmónia fontos, még akkor is, ha a vonzerő növelése éppen a harsánysággal lenne elérhető, ugyanakkor ez lehetséges visszafogott megoldások alkalmazásával is.

Az egykori épületeket a maguk valójában visszaállítva, azon csak kisebb, inkább esztétikai beavatkozásokat téve a település múltja és jelene összekapcsolható.

A funkció és a szép látvány együttese a település kincsévé teheti ezen épületeket. Kiemelt figyelmet kell szentelni a cégéreknek, a grafikai minőségű feliratoknak.

MEGÚJÍTOTT ZÖLDTERÜLETEK

A Kalocsai-Sárcső területén sok zöldterület megújítása példaértékű (pl. kalocsai Érsekkert, Vajaspárt, hajósi Kastélypark, géderlaki közparkok stb.), de további minőségi fejlődésre van szükség, amelyet funkciók kialakításával, megújításával, utcabútorok megfelelő alkalmazásával is megtehetünk - a növényállomány megújításával párhuzamosan.

Őrizzük meg a többszintű – fákat, cserjéket és lágyszárúakat egyaránt tartalmazó – növényállományt. A faállomány a település értéke, ezek megőrzése, kiegészítése, pótlása fontos feladat.

Burkolt felületeinknél válasszunk minőségi anyagokat. Telepítsünk egységes stílusú, tartós utcabútorokat. Alakítsunk ki padokat, asztalokat, az utcabútorokhoz illő kerékpártárolókat.

A KALOCSAI-SÁRKÖZ POLGÁRMESTERI HIVATALAINAK ELÉRHETŐSÉGE:

Bátya	☎	Kossuth Lajos u. 20. 78/468-026
Drágszél	☎	Kossuth Lajos u. 18. 78/367-031
Dunapataj	☎	Petőfi S. u. 20. 78/425-042
Dunaszentbenedek	☎	Kossuth Lajos u. 57. 78/416-129
Dusnok	☎	István király u. 9. 78/501-705
Fajsz	☎	Szent István u. 20. 78/368-014
Foktő	☎	Kossuth Lajos u. 2. 78/678-130
Géderlak	☎	Kossuth Lajos u. 95. 78/417-058
Hajós	☎	Rákóczi u. 12. 78/404-100
Harta	☎	Templom utca 68. 78/507-070
Homokmégy	☎	Kossuth Lajos u. 16. 78/454-065
Kalocsa	☎	Szt István király út 35. 78/601-300
Miske	☎	Fő utca 18. 78/367-004
Ordas	☎	Kossuth Lajos u. 8. 78/426-785
Öregcsertő	☎	Kossuth Lajos u. 141. 78/456-190
Szakmár	☎	Bajcsy-Zsilinszky u.24. 78/475-002
Újtelek	☎	Alkotmány u. 17. 78/475-718
Uszód	☎	Árpád u. 9. 78/418-126